

Анотация. В статье исследован процесс эволюции агентно-ориентированного моделирования (АОМ). Сформированы концептуальные положения АОМ, которые включают цель и принципы АОМ, свойства агентов, структурные элементы модели, этапы и алгоритм построения АОМ, методические подходы к валидации моделей. Структурирован процесс построения агентно-ориентированных моделей. Построена модель жизненного цикла АОМ в проекции на спиральную модель жизненного цикла информационных систем. Выявлены преимущества и недостатки АОМ, определены направления дальнейших исследований.

Ключевые слова: агентно-ориентированное моделирование, агент, концептуальные положения АОМ, этапы построения АОМ, спиральная модель жизненного цикла.

Summary. The process of evolution of agent-based modeling (ABM) was investigated. ABM conceptual positions were formed. They include the purpose and principles of ABM, properties of the agents, structural elements of the model, stages and algorithm of ABM construction, methodological approaches to model validation. The process of construction of agent-oriented models was structured. The model of the lifecycle of ABM in the projection on the spiral lifecycle model of information systems was built. The advantages and disadvantages of ABM were revealed, the directions for the future researches were defined.

Key words: agent-based modeling, agent, conceptual ABM positions, stages of ABM construction, spiral lifecycle model.

УДК 336.131

Радіонов Ю. Д.
кандидат економічних наук,
начальник відділу адаптації та імплементації
міжнародних стандартів, моніторингу і аналізу
у сфері державного фінансового контролю
Рахункової палати України

Radionov Yu. D.
*Cand. of Econ. Sci., The Head of the International
Standards Adaptation and Implementation,
Monitoring and Analysis in the Sphere of State's Financial Control Department,
The Accounting Chamber of Ukraine (Kyiv)*

ТЕОРІЯ ВИРОБНИЦТВА І НАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ БЛАГ

THE THEORY OF PRODUCTION AND PROVISION OF PUBLIC GOODS

Анотация. У статті проаналізовано теоретичні засади виробництва і надання суспільних благ. Незважаючи на певні досягнення економічної теорії, питання практичного забезпечення населення суспільними благами досі залишається актуальним, оскільки існує «проблема безбілетника», виробництво антиблаг тощо. Спираючись на теоретичні здобутки та проаналізувавши сучасний стан забезпечення населення суспільними благами в Україні, запропоновано певні заходи щодо поліпшення становища у цій сфері.

Ключові слова: держава, бюджет, економічна теорія, суспільні блага, бюджетні кошти, інститут.

Постановка проблеми. Держава як суспільний інститут, як стверджує відомий економіст Р. Масгрейв, наділена повноваженнями громадян щодо регулювання соціально-економічної діяльності на макро- та мікрорівні, виступає також у ролі особливої організації, яка забезпечує населення суспільними благами.

Держава надає суспільні блага на підставі суспільного договору між нею та суспільством. Концепцію таких взаємовідносин висунув ще Ж.-Ж. Руссо (1712–1778) у науковій праці «Про суспільний договір, або Принципи політичного права» (1762 р.). Ж.-Ж. Руссо заперечував право монархів володарювати через надану ним божественну силу. Сьогодні умови співіснування між державою і суспільством прописані в основному законі – Конституції. Обов'язок будь-якої держави – надавати населенню суспільні блага. На думку багатьох учених, інститут держави і взаємовідносини між ним і суспільством виникли також через проблеми ринкового механізму, який виявився не

спроможним вирішувати складні завдання на основі класичного чи неокласичного договору.

Форс-мажорні обставини, які виникають між суспільством і державою, потребують урегулювання і втручання «третьої» сторони – суду, який теж є суспільним благом.

Дослідження в царині виробництва і надання суспільних благ є надзвичайно актуальні, особливо на сучасному етапі трансформації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Е. Ліндаль (1891–1960) професор Уппсальського університету (Швеція), вперше ввів в економічну науку категорію «суспільні блага». Особливість суспільних благ полягає в тому, що вони не передбачають обов'язкову плату за їх користування і унеможливають виключення індивіда з числа споживачів. Заслуга професора Ліндаля полягає ще й у тому, що він побудував модель Парето, згідно з якою всі громадяни користуються суспільними благами і сплачують різну податкову ціну, таким чином, забезпечується оптимальна рівновага.

В Економічному енциклопедичному словнику за редакцією С.В. Мочерного дається визначення терміну «суспільні блага», зокрема зазначається, що суспільні блага і послуги – сукупність матеріальних і нематеріальних благ, які надаються населенню державою у прямій і опосередкованій формах на здебільшого еквівалентній основі (шляхом вилучення податків) [1, с. 398].

За визначенням американських учених С. Фішера, Р. Дорнбуша, Р. Шмалензі, «общественное благо – это такое благо, которое даже в случае если оно потреблено одним человеком, остается доступным для потребления другими» [2, с. 388]. На думку вчених, класичними прикладами суспільних благ є національна оборона і чисте повітря. Радіопрограми і краса національних парків – це також приклади суспільних благ.

Річард і Пеггі Масгрейв вважають, що «общественные (или публичные) блага – это такие блага, польза которых доступна всем без конкуренции, так как участие А в потреблении никак не уменьшает В» [3, с. 79].

П. Самуельсон і В. Нордхаус стверджують, що «общественные блага – это блага, затраты на получение услуги от которых еще одному человеку равны нулю и которыми людям невозможно запретить пользоваться» [4, с. 76]. На думку вчених, коли країна захищає свободу і спосіб життя, вона те ж саме робить і для свого населення, незважаючи на те, хоче хтось це, чи ні. Купуючи суспільні блага у вигляді системи національної оборони або маяків, держава поводить себе так, як будь-який інший суб'єкт господарювання, що використовує гроші: «Перераспределяя достаточное количество «денежных голосов» в нужном направлении, государство заставляет «идти» туда же и ресурсы. Как только «денежные голоса» перераспределены, вступает рыночный механизм и направляет ресурсы к фирмам для того, чтобы можно было получить маяки и танки» [4, с. 76].

Найвідомішими дослідниками суспільних благ, які комплексно розкрили глибинну суть цього явища в економічній теорії, є: Дж. Б'юкенен, С.Л. Брю, М. Бурда, Ч. Віпловш, Р. Грінберг, В. Геєць, Р. Дорнбуш, Е. Ліндаль, І. Луніна, К.Р. Макконнелл, Р. Масгрейв, Дж.С. Мілль, Г. Мюрдаль, П. Масгрейв, В. Нордхаус, Ж. Руссо, О. Рубінштейн, П. Самуельсон, Р. Шмалензі та ін. Водночас необхідність трансформації української економіки та державного сектору зумовлює необхідність поглиблення наукових досліджень у сфері виробництва і надання суспільних благ.

Метою статті є аналіз та осмислення теорії суспільних благ і пошук оптимального механізму забезпечення населення суспільними благами в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щорічне формування бюджету, основ бюджетної політики та її практична реалізація є логічним продовженням теорії суспільних благ. Це лаконічно впливає з поглядів Річарда і Пеггі Масгрейв, зокрема вчені наголошують, що «теория общественных благ является логическим обоснованием распределительной функции бюджетной политики» [3, с. 61].

Суспільні блага і послуги є можливими завдяки зусиллям держави, адже без неї ці блага не вироблялись або були б досить обмеженими, оскільки за відсутності приватного інтересу будь-який економічний гравець не захищений у виробництві суспільних благ.

В економічній науці необхідність забезпечення населення суспільними благами дала поштовх виникненню нового напрямку досліджень і такого поняття, як «суспільний сектор», де не працює ринковий механізм, а розподіл багатства, природних та інших ресурсів здійснюється

владним суспільним інститутом – державою через відповідні економічні інститути.

Сутність суспільного сектору полягає в тому, що він характеризує ту сферу економіки, де виробництво зосереджено не на приватних потребах окремих індивідів, а на загальних суспільних інтересах, які мають соціальну корисність. У суспільному секторі, або, як його ще називають дослідники країн Західної Європи, державному секторі (public sector), певні економічні процеси коригуються інститутом держави. Цей суспільний інститут забезпечує економічну рівновагу між попитом і пропозицією, через бюджетну та фінансову політику, регулює виробництво суспільних благ.

У процесі суспільного виробництва держава виступає не як комерційна установа, яка ставить за мету одержання прибутку, а навпаки, її підхід суттєво відрізняється від приватного або будь-якого іншого агента економічної діяльності. Державні установи та організації, які беруть участь у виробництві суспільних благ, перебувають на бюджетному утриманні, їхні доходи складаються з податків громадян і доходів від власності держави.

Державні та недержавні підприємства є структурними підрозділами суспільного сектору з постачання суспільних благ. Наприклад, приватні підприємства стосовно суспільного сектору виступають у ролі об'єктів оподаткування та постачальників товарів і послуг. Окрім того, приватні комерційні структури краще справляються із завданням зниження енерговитрат на одиницю продукції.

Наомість для підприємств державного сектору принципове значення має ступінь втручання держави в господарську діяльність. Якщо для комерційних організацій превалює комерційний складник, тобто отримання прибутку, то для організацій державного сектору, комерційний інтерес не головний. На державних підприємствах лімітована свобода вибору, бюджетні асигнування виділяються виходячи з об'єму і структури виконаної роботи, причому напрями цієї роботи та її основні якісні параметри визначаються не ринковим механізмом, а державними структурами. Якщо ефективно працює економіка країни, то за усіх рівних умов менший тягар лягає на суспільний сектор у виробництві суспільних благ.

Суспільні блага – це ті блага, використання або споживання яких приносить прибуток у вигляді значної корисності або менших витрат більш ніж одній особі одночасно.

Серед основних зобов'язань держави в наданні суспільних благ є, наприклад, уже згадане забезпечення обороноздатності країни. Якщо уявити, що кожен громадянин має право захищатися від військової агресії самостійно, то це сприяло б обвалу ринку через значний позитивний ефект. Якби від ядерної зброї держава захищала би кожного, хто сплатив за «оборону від агресії», то неплатників прийшлося би ізолювати або депортувати з країни. Те ж саме було б, якби мешканці індивідуально сплачували за послуги пожежника. Неважко здогадатися, який би був результат у разі виникнення нещасного випадку і що чекало б на власника будинку чи квартири. До того ж важко уявити, як за послуги світлофора на перехресті доріг, кожен автомобіліст сплачує за послуги індивідуально. Наведені приклади є наочною демонстрацією важливості виробництва і забезпечення населення якісними суспільними благами і послугами.

До числа суспільних благ належать матеріальні об'єкти, проте часто ці блага нематеріальні. Реальні економічні блага мають певну корисність для споживачів, а їх створення потребує витрат ресурсів, які могли би бути використані для виробництва інших благ. Суспільні блага мають деякі властивості, зокрема неконкурентність,

тобто в разі збільшення кількості споживачів цього блага не знижується корисність, яку отримує кожен споживач. Ця властивість свідчить про те, що благо не може бути продано в роздріб, оскільки ним користуються всі і воно не роздільне. Той же захист країни від військової агресії – це неконкурентне споживання, оскільки граничні витрати надання кожному індивіду цього суспільного блага дорівнюють нулю, а поява додаткових користувачів представляє собою покращення за Парето. Таким чином, тут немає конкуренції, характерної в умовах ринкової економіки. Будь-який індивід користується суспільним благом, навіть якщо він не сплатив за це благо, і тут виникає інша властивість суспільних благ – невиключність, яка говорить, що обмежити будь-кого в користуванні цим благом неможливо. У цій ситуації надавач суспільних благ не може відокремити будь-кого зі споживачів. Наприклад, накладання санкцій на тих споживачів, які не сплатили за послугу і користуються благами безкоштовно, не покращить становище, навпаки, обернеться збитками для добросовісних користувачів, і покращення за Парето не буде.

Суспільні блага за своїми внутрішніми властивостями взаємопов'язані. Наявність критеріїв в їх крайніх випадках, таких як конкурентність і невиключність, дають змогу провести межу між чистими і суспільними благами. Чистим суспільним благам відповідають неконкурентність і невиключність, вони споживаються колективно, а приватному благо – конкурентність і виключність. У реальному житті чисті приватні суспільні блага можна уявити як два крайніх полюси шкали економічних благ, між якими знаходяться різного роду змішані блага.

Виробництво чистих суспільних благ у реальному житті зіштовхується з проблемою безбилетника і потребує використання державою сили примусу для їх виробництва. Це стосується передусім таких суспільних благ, як оборона, меншу мірою – освіта, охорона здоров'я тощо.

На думку Р.С. Грінберга та О.Я. Рубінштейна, «...экономически рациональное нежелание людей добровольно вносить свою лепту в создание благ, проявляющих свойства неисключаемости и несоперничества в потреблении – в этом и состоит проблема «безбилетника» – требует создания альтернативных механизмов компенсации издержек производства общественных товаров» [5, с. 115].

В економічній літературі проблему «безбилетника» вчені пропонують вирішувати різними шляхами – від застосування економічних інститутів насильства та примусу до формування активної суспільної поведінки індивіда, що унеможливить ухиляння індивіда від участі в процесі виробництва суспільних благ.

Смаки окремих індивідів завжди різні, тобто для одного щось позитивне – благо, а для іншого – повна протилежність, тобто антиблаго (наприклад, для служителя Церкви зброя – це скоріше антиблаго, ніж благо). У такому разі служитель Церкви, купуючи певні товари, сплачує податки, які йдуть на фінансування виробництва антиблага – зброї, хоча сам він виступає проти. Варто також зазначити, що антиблага можуть стосуватися не лише окремих індивідів, а всього суспільства, наприклад екологічне забруднення ґрунту, води, повітря стосується кожного індивіда.

Враховуючи те, що чисельність користувачів суспільних благ досить висока, а стягування плати за їх надання суттєво ускладнене, то, можливо, єдиним, вірним та ефективним виробником суспільних благ може бути тільки держава. Хоча із цього приводу серед учених і досі триває широка дискусія щодо ролі держави у наданні населенню суспільних благ.

Так, Р. Масгрейв як представник сучасної теорії суспільних фінансів вважає, що держава як суспільний інститут у цілому задовольняє потреби громадян у забезпеченні суспільними благами. У разі виникнення деяких негараздів їх легко можна виправити шляхом наукових рекомендацій, згідно з теорією фіскального федералізму. На протигагу Р. Масгрейву Дж. Б'юкенен, представник теорії суспільного вибору, вважає, що держава подібна до Левіафана, узурповує владу і діє в інтересах тих, хто знаходиться при владі. На переконання Дж. Б'юкенена, необхідно запроваджувати певні обмеження на державу, щоб цей суспільний інститут більше дбав про задоволення потреб окремих індивідів. Подібної думки дотримується британський економіст і палкий прихильник економічного лібералізму Дж.С. Мілль.

На наше переконання, обидві економічні течії мають свої як позитивні, так і негативні сторони, а істина знаходиться десь посередині, оскільки, дійсно, держава відіграє головну роль у забезпеченні населення суспільними благами, проте її надмірне адміністративне втручання в економічні процеси необхідно обмежувати. Вважаємо, що наявні теоретичні розбіжності лише збагачують економічну науку й є корисними у напрацюванні ефективної моделі державної політики.

Серед значного різноманіття суспільних благ, важливими є специфікація і захист прав власності. Без додаткових стимулюючих механізмів надання суспільних благ набуває характеру випадковості. Як суспільний інститут держава має особливі владні відносини, які виникають на основі передачі громадянам частини своїх прав на контроль своєї діяльності у сфері специфікацій і захисту прав власності, створення каналів обміну товарів і послуг, правоохоронної діяльності і виробництва суспільних благ. У цій сфері держава отримує право легітиміста на основі соціального договору, інститутів примусу і насильства.

Як організація з виробництва і надання суспільних благ, держава організовує будівництво доріг, утилізацію сміття, формування національної гвардії або затвердження стандартів у виробництві промислових чи продовольчих груп товарів, побутової хімії, надання соціальних послуг населенню тощо. Наочним прикладом користування суспільними благами можуть бути прийняті Верховною Радою України законодавчі акти у сфері освіти, охорони здоров'я, соціально-трудова відносини, якими щоденно користується як населення загалом, так і окремі індивіди.

Держава застосовує специфікації, захищає права власності і свободи громадянина шляхом створення і підтримки системи формальних норм і правил. Коли немає єдиних правил, неможливо буде здійснювати простий обмін, тому питання, чи є захист правил суспільним благом, не зовсім звичайне або тривіальне.

У сучасній економічній теорії залишається розповсюдженою точка зору, відповідно до якої надання суспільних благ, зокрема щодо захисту правил, у приватному порядку більш ефективно для суспільства, ніж виробництво цього блага як суспільного. Той факт, що приватний захист формальних правил є дешевшим для його суспільного захисту, ще не означає, що перше краще за друге з точки зору суспільного благополуччя. Наприклад, основна мета приватних детективів, що ведуть стеження за підозрілими особами і, зокрема, боротьбу із злочинністю – максимізація кількості пійманих злочинців, і ця кількість залежить від рівня злочинності в суспільстві. На протигагу приватному сектору держава за вимогою суспільства ставить за мету зниження кількості скоєних злочинів, тобто функцією покарання є стримування потенційних злочинців.

Водночас, приватні детективи і захисники права не захищені в такому стримуванні, і це головний аргумент на користь суспільного захисту формальних правил.

Серед переліку суспільних благ дослідники виділяють: чисті, колективні, змішані, локальні, блага індивідуального (приватного) користування з позитивними або негативними зовнішніми ефектами. Р. Масгрейв увів в економічну теорію також поняття бажаних благ (*merit good*), тобто тих благ, які є бажані для індивідів, економічних агентів та держави.

За характером споживання блага поділяються на суспільні, тобто ті, які йдуть на задоволення потреб окремого члена суспільства, та колективні. Колективні відрізняються від суспільних тим, що вони можуть бути використані всіма членами суспільства тільки обмежено. Статус блага визначається тим, як воно буде використовуватися – індивідуально чи колективно.

За критерієм масштабності розповсюдження в рамках національної економіки виділяють загальнодержавні та місцеві види благ. Загальнодержавні мають великий ареал розповсюдження, власне, на всю територію країни, а місцеві – тільки в межах конкретного регіону, міста, селища.

За ступенем доступності суспільні блага поділяються на виключні та невиключні. Якщо використання виключних благ може бути обмежено виключним колом населення, то невиключні, навпаки, не обмежуються колом громадян.

Держава по-різному приймає участь у виробництві суспільних благ. Відомі два способи: безпосередня участь у виробництві суспільних благ та опосередкована. За опосередкованої участі держава через тендери обирає виконавця і доручає йому виконати певне замовлення на виробництво суспільних благ, фінансуючи його за кошти платників податків. Водночас коли для виробництва суспільних благ необхідні значні ресурси і великі потужності, зокрема їх концентрація в одному місці, то тут кращим виробником може бути лише держава. Потужне та концентроване виробництво суспільних благ є способом безпосередньої участі держави. Це може стосуватися таких суспільних благ, як формування загонів національної поліції, окремих підрозділів національної гвардії, регулярної армії тощо.

Тобто як опосередкована, так і безпосередня моделі участі держави у виробництві суспільних благ у системі національної економіки існують одночасно і взаємодоповнюють одна одну. Як правило, критерієм вибору конкретної форми є економічна доцільність – мінімізація витрат на виробництво визначеного блага за максимізації результату.

На думку Р. Масгрейва, державний сектор може ефективно функціонувати лише за умов виконання державою трьох ключових функцій: розподілу, розміщення і стабілізації. Ця тріада Р. Масгрейва є основою для всіх дослідників суспільних фінансів.

Аналізуючи сучасний стан розвитку України в контексті виробництва і надання суспільних благ, варто зазначити, що в сучасних умовах теорія та практика суспільного сектору зазнала значного впливу. Наприклад, освіта як суспільне благо через комерціалізацію освітянських послуг поступово переходить у категорію індивідуальних. Подібна ситуація з медичною галуззю, адже держава через обмежене фінансування дещо самоусунулася від надання освітніх та медичних благ або приймає участь опосередковано. Престижну освіту і кращі медичні послуги мають можливість отримати не обдаровані діти або нужденні, а більш заможні громадяни.

На нашу думку, навіть в умовах фінансової кризи держава не повинна усуватися від функцій головного вироб-

ника і надавача суспільних благ, адже як боротися, наприклад, із різного роду інфекційними, психологічними, протитуберкульозними захворюваннями населення? Як населення, самовільно зможе замовляти вакцину? Вважаємо, що без допомоги держави тут не обійтись, оскільки загальнодержавні питання є компетенцією інституту держави, тому щорічне затвердження обсягу бюджетних призначень на відповідний бюджетний рік має передбачати бюджетні асигнування на ці заходи.

На думку західноєвропейських учених, зростання соціальних витрат бюджету сприятиме збільшенню виробництва суспільних благ, стимулюватиме зростання економіки. У цій концепції полягає сутність Стокгольмської школи економіки та її яскравого представника, професора Стокгольмського університету Г. Мюрдаля (1898–1987).

Висновки. Проаналізувавши теорію суспільних благ, приходимо до висновку, що в Україні варто зосередитися на:

- реформуванні судової влади, адже без чесного і справедливого суду неможливо забезпечити справедливий розподіл ресурсів, захистити честь і гідність людини;
- безпеці країни, зокрема припинити війну на сході, відновити територіальну цілісність і незалежність України;
- реформуванні системи державного управління, забезпечивши її гнучкість та ефективність;
- бюджетній децентралізації, оскільки розподіл та перерозподіл частини ВВП через бюджетну систему впливає на масштаб виробництва суспільних благ;
- охороні навколишнього природного середовища тощо.

Дослідник Варшавського університету Т. Жиліч доводить, що лісові екосистеми є суспільними благами. На думку автора, ліси виконують різноманітні функції, зокрема сировинну у промисловості, інші екосистеми забезпечують нас суспільними благами (наприклад, творення клімату, стабілізація водного режиму тощо) [6].

На нашу думку, проблеми екології створюють небезпеку існування людини як на локальному, так і в глобальному вимірі, тому питання заліснення значних територій України, так само як очищення річок, озер, атмосферного повітря і взагалі екологічної безпеки, є досить актуальними для нашої держави. На наше переконання, збереження наявної екосистеми та розширення лісистості в Україні в перспективі дасть не лише сировину для лісопереробної галузі, а й сприятиме зростанню суспільних благ через розширення мережі національних дендрологічних парків, збереження флори, фауни, покращення атмосферного повітря, збереження ареалів прісної води, що є надзвичайно важливим.

Серед широкого спектру першочергових завдань актуальною залишається проблема, усунення крайньої бідності населення і надмірної нерівномірності в розподілі суспільних благ. Перерозподіл міжбюджетних трансфертів як один із видів суспільних благ має проводитися рівномірно і справедливо, з акцентом на потреби нужденних та слаборозвинених регіонів. У такий регіон через відсутність сучасної інфраструктури, належного інвестклімату не прийде інвестор. Окрім того, переважно в так званих депресивних регіонах зростає міграція професійних кадрів, що становить загрозу регіональній економіці та веде до значних ризиків у майбутньому, у тому числі до демографічної кризи.

У розумінні суті суспільних благ необхідно розрізняти поняття доступу до суспільних благ і фактичне їх споживання, оскільки не всі громадяни можуть отримати престижну освіту, ходити в театр, кіно, плавати в басейні, насолоджуватися творами образотворчого мис-

тецтва тощо. Тобто в реальному житті існує факт соціальної нерівномірності та несправедливості, що впливає на рівень споживання суспільних благ, тому держава має брати на себе зобов'язання бути моральним авторитетом щодо справедливого і рівномірного забезпечення громадян суспільними благами в кожному населеному пункті.

Реформування системи державного управління – це теж, на нашу думку, досить важлива ділянка трансформаційної зміни економіки, яка дасть можливість позбутися надмірної централізації влади. Як стверджує І.О. Луніна, сучасні інститути децентралізованого управління, як свідчить міжнародний досвід, забезпечують краще виконання функцій держави й ефективніше надання суспільних благ та послуг [7, с. 7]. На думку автора, згідно з висновками фінансової теорії, децентралізація бюджетних систем обґрунтовується, насамперед, тим, що місцеві органи влади можуть краще забезпечити надання суспільних благ відповідно до місцевих потреб та вподобань. Але зробити

це можливо лише у разі виконання певних умов: місцеві органи влади знають, які доходи необхідні для надання суспільних благ з урахуванням інтересів місцевих жителів, і можуть впливати на рівень доходів відповідного місцевого бюджету [8, с. 38].

Децентралізація з подальшою передачею функцій державної влади в регіони сприятиме більш ефективному виконанню функцій, які раніше виконувала держава, у тому числі щодо виробництва і надання громадянам суспільних благ, оскільки органи місцевого самоврядування краще знають і розуміють потреби як соціальних груп, так і окремих індивідів.

Побудувати державу з високоморальними цінностями, яка дбатиме і піклуватиметься про кожного громадянина, вироблятиме і надаватиме відповідно до потреб індивіда належну кількість і якість суспільних благ, є надважким питанням, проте до суспільної мети маємо прагнути, ефективно використовуючи ресурси і весь наявний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
2. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи ; пер. с англ. со 2-го изд. – М. : Дело, 1997. – 864 с.
3. Масгрейв Р.А., Масгрейв П.Б. Государственные финансы: теория и практика / Р.А. Масгрейв, П.Б. Масгрейв ; пер. с англ. – М. : Бизнес Атлас, 2009. – 716 с.
4. Самуэльсон П.А., Нордхаус В.Д. Экономика / П.А. Самуэльсон, В.Д. Нордхаус ; пер. с англ. – М. : БИНОМ, 1997. – 800 с.
5. Гринберг Р.С., Рубинштейн А.Я. Индивидуум & Государство: экономическая дилемма / Р.С. Гринберг, А.Я. Рубинштейн. – М. : Весь Мир, 2013. – С. 480.
6. Tomasz Zyllicz. Forest as a public good // Науковий вісник національного лісотехнічного університету України.– 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/chem_biol/nvnltu/15_6/39_Zhylicz_15_6.pdf.
7. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні: наукова доповідь / За ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2016. – 70 с.
8. Луніна І.О., Фролова Н.Б. Бюджетні доходи та податкові повноваження місцевих органів влади / І.О. Луніна, Н.Б. Фролова // Економіка України. – 2008. – № 6. – С. 37–47.

Аннотация. В работе проанализированы теоретические основы производства и предоставления общественных благ. Несмотря на некоторые достижения экономической теории, вопрос практического обеспечения населения общественными благами является актуальным, поскольку существует «проблема безбилетника», производство антиблаг и прочее. Опираясь на теоретические достижения и проанализировав современное состояние обеспечения населения общественными благами в Украине, предложены некоторые мероприятия по улучшению в данной сфере.

Ключевые слова: государство, бюджет, экономическая теория, общественные блага, бюджетные средства, институт.

Summary. The paper analyzes the theoretical principles of production and provision of public goods. Despite some achievements of economic theory, the practical provision of public goods population is still relevant. Since there is a "free rider problem" anti manufacture goods and other. Based on the theoretical achievements and analyzing the current state of providing the population with public goods in Ukraine proposed certain measures to improve the situation in this area.

Key words: state, budget, economic theory, public goods, budget funds, the Institute.